

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-159.2025.16>

УДК 37.018.1:378

Боженко В. О.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ КОНТИНУУМІ КУРСАНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ЛОГІСТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано активні методи навчання як важливий елемент підготовки здобувачів вищої освіти факультету логістики Національної академії Національної гвардії України. Особлива увага приділяється імітаційним ігровим і неігровим засобам, які сприяють інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, розвитку критичного мислення, ухвалення управлінських рішень у складних умовах та адаптації до динамічних професійних викликів. У цьому дослідженні актуалізується проблема недостатнього використання активних методів навчання у сучасній системі підготовки офіцерів, що зумовлює потребу в модернізації навчальних програм.

Проаналізовано сучасні тенденції впровадження імітаційних засобів у вищій освіті, зокрема у військових закладах, урахуовуючи специфіку завдань, які стоять перед офіцерами, які працюють у напрямі логістичного забезпечення. Застосування цих методів сприяє формуванню компетентностей, необхідних для виконання завдань із забезпечення матеріально-технічних, інформаційних і транспортних потреб Національної гвардії України. Виявлено переваги активного навчання, зокрема його здатність сприяти кращому засвоєнню матеріалу, підвищенню мотивації курсантів до навчання та підготовки до реальних ситуацій у професійній діяльності.

У статті представлені рекомендації щодо вдосконалення навчальних програм факультету логістики з урахуванням впровадження активних методів навчання, таких як імітаційні ігри, навчальні кейси, моделювання ситуацій та аналіз нестандартних завдань. Відзначено, що систематичне використання активних методів сприяє ефективній підготовці курсантів, забезпечуючи їхню готовність до виконання завдань за призначенням у динамічних умовах військової служби. Результати дослідження мають практичне значення для підвищення якості вищої військової освіти та формування конкурентоздатних фахівців.

Ключові слова: активні методи навчання, імітаційні засоби, ігрові методи, неігрові методи, освітній континуум, курсанти факультету логістики, Національна академія Національної гвардії України, професійна підготовка, критичне мислення, вища військова освіта.

У сучасних умовах швидких соціально-економічних змін і зростаючих вимог до професійної підготовки фахівців особливу увагу викладачів ЗВО привертають активні методи навчання, які сприяють формуванню компетентностей, необхідних для успішної адаптації до професійної діяльності. Освітній континуум курсантів факультету логістики Національної академії Національної гвардії України становить важливу складову підготовки майбутніх офіцерів, які покликані забезпечувати ефективність логістичних процесів у складних і динамічних умовах служби.

Традиційні методи навчання, що ґрунтуються переважно на передаванні інформації, часто виявляються неефективними для формування у курсантів практичних умінь, критичного мислення, здатності до ухвалення рішень у

нестандартних ситуаціях. Відсутність інтеграції ігрових та імітаційних технологій у навчальний процес може спричинити до недостатньої готовності випускників до реальних професійних викликів.

Використання імітаційних ігрових і неігрових засобів навчання в освітньому континуумі курсантів факультету логістики є актуальним через необхідність підвищення якості професійної підготовки в умовах сучасних вимог до офіцерів Національної гвардії України. Активні методи навчання дають змогу забезпечити інтеграцію теорії і практики, що сприяє розвитку ключових компетентностей здобувачів вищої освіти.

Метою цього дослідження є обґрунтування доцільності та методологічних підходів до застосування активних методів навчання, зокрема імітаційних ігрових і неігрових засобів, у процесі підготовки курсантів факультету логістики. Це передбачає аналіз впливу відповідних методів на ефективність освітнього процесу та розробку рекомендацій щодо їхнього використання.

Активні методи навчання вивчали Т. Вахрушева, яка проаналізувала теоретичні аспекти активних методів навчання, їхню класифікацію та практичне застосування [1]; О. Ільченко, яка розкрила відповідну проблематику в аспекті ствердження засад академічної доброчесності здобувачів вищої освіти Національної академії Національної гвардії України [2]; Т. Хома, яка дослідила питання застосування активних методів навчання в педагогіці вищої школи і запропонувала окремі методи, що використовувалися в процесі науково-педагогічної діяльності [5]. Активні методи навчання в організації підготовки офіцерів логістичного забезпечення у військовій галузі предметом дослідження не були.

Тож активні методи навчання є складовою сучасного освітнього процесу в підготовці курсантів факультету логістики Національної академії Національної гвардії України, зокрема у межах таких освітніх компонентів: “Технічні засоби продовольчої та речової служб”, “Технічні засоби служб тилу”, “Військове харчування та хлібопечення”, “Бойове та логістичне забезпечення”. Особлива увага приділяється імітаційним ігровим і неігровим засобам, спрямованим на розвиток професійних компетентностей курсантів, таких як аналітичне мислення, здатність до швидкого ухвалення рішень і практичні навички, необхідні для військово-логістичної діяльності. Такі методи, як рольові ігри, моделювання ситуацій, вирішення кейсів і групові дискусії дають змогу інтегрувати теорію з практикою, моделювати реальні професійні виклики.

Запровадження активних методів навчання узгоджується із сучасними педагогічними теоріями, які акцентують увагу на студент-орієнтованому навчанні та розвитку практичних компетентностей. Відповідно до конструктивістської теорії (Ж. Піаже, Л. Виготського), навчання є ефективнішим, коли людина активно конструює знання через досвід і взаємодію. Це принципово підкреслює важливість активних методів, оскільки вони забезпечують курсанту можливості до практичної діяльності, колаборативного вирішення проблем і рефлексії.

Теорія навчання через досвід Д. Колба [4] також підтримує впровадження

активних методів, підкреслюючи важливість навчання через практичний досвід. Його модель, що включає етапи конкретного досвіду, рефлексивного спостереження, абстрактної концептуалізації й активного експериментування, знаходить відображення у методах симуляцій і рольових ігор. Наприклад, під час моделювання ситуацій курсанти спочатку виконують завдання (конкретний досвід), аналізують свої дії та результати (рефлексія), формують стратегії (абстрагування) і застосовують їх у подальших сценаріях (експериментування).

Крім того, теорія андрогогіки М. Ноулза [3], яка орієнтована на освіту дорослих, наголошує на важливості самостійного, практично-орієнтованого та досвідного навчання. У військовій освіті ці положення є особливо релевантними, оскільки курсанти мають можливість використовувати теоретичні знання у змодельованих реальних контекстах. Активні методи, як от аналіз кейсів і групові дискусії, сприяють не лише глибшому засвоєнню матеріалу, але й розвитку навичок співпраці і критичного мислення, необхідних у логістичній сфері.

Теорія ситуативного пізнання, що ґрунтується на принципі отримання знань у середовищах, максимально наближених до реальних, також підтверджує ефективність активних методів. Завдяки моделюванню логістичних сценаріїв і плануванню операцій здобувачі вищої освіти отримують досвід у реалістичних умовах, що підвищує їхню готовність до виконання професійних обов'язків.

Інтеграція цих теоретичних основ у розробку та застосування активних методів навчання забезпечує всебічну освіту курсантів, що поєднує теорію і практику. Такий підхід дає змогу ефективно формувати професійні компетентності й адаптивність до викликів військово-логістичної діяльності.

Проведення занять із застосуванням активних методів дає змогу підвищити рівень засвоєння матеріалу, мотивації курсантів до навчання, покращити їхні комунікативні навички та здатність до роботи в команді. Окрім цього, використання ігрових методів сприяє відпрацюванню сценаріїв нестандартних ситуацій, характерних для логістичної діяльності, що підвищує їхню готовність до виконання реальних завдань.

Приклад комплексу вправ:

1. Імітаційні вправи та симуляції. Мета: розвинути здатність аналізувати ситуації, ухвалювати рішення, вирішувати проблеми в нестандартних умовах. Вправа "Планування логістичного забезпечення".

Здобувачі вищої освіти отримують опис сценарію (логістична ситуація: постачання ресурсів в умовах обмеженого часу). Групи мають розробити план дій, оцінити ризики, проаналізувати наслідки рішень.

Етапи проведення:

- 1) введення в контекст;
- 2) групова робота з розробки плану;
- 3) репрезентація результатів;
- 4) групове обговорення й аналіз.

Очікуваний результат: удосконалення стратегічного мислення і здатності працювати в команді.

2. Рольові ігри. Мета: розвинути комунікативні навички, лідерські якості, уміння управляти конфліктами. Вправа “Логістична кризова ситуація”.

Група курсантів отримує ролі (керівник, координатор, виконавець). В умовах дефіциту ресурсів учасники мають розробити оптимальне рішення проблеми, враховуючи рольові обмеження.

Етапи проведення:

- 1) розподіл ролей;
- 2) виконання завдання;
- 3) дебрифінг (аналіз рішень, обговорення проблем).

Очікуваний результат: вдосконалення навичок управління і лідерства.

3. Кейсовий метод. Мета: навчати через розв’язання реальних або змодельованих проблем. Вправа “Аналіз логістичних помилок”.

Курсанти отримують кейс (реальна або вигадана ситуація), де були допущені логістичні помилки. Завдання – виявити помилки, запропонувати рішення, запобігти їхньому повторенню.

Етапи проведення:

- 1) аналіз кейсу (читання, обговорення);
- 2) пошук рішень;
- 3) групова презентація результатів.

Очікуваний результат: розвиток аналітичних здібностей, навичок ухвалення рішень.

4. Ділові ігри. Мета: моделювання складних систем і процесів. Вправа “Мережа постачання”.

Учасники ділової гри створюють логістичну мережу для забезпечення військового підрозділу, враховуючи різні обмеження (час, транспорт, бюджет).

Етапи проведення:

- 1) побудова моделі мережі;
- 2) внесення змін (наприклад, раптові зміни обставин);
- 3) оцінка ефективності.

Очікуваний результат: формування системного мислення.

У результаті апробації відповідних вправ можна сформулювати загальні методичні рекомендації щодо проведення занять із застосуванням активних методів навчання:

1. Забезпечити достатню підготовку сценаріїв;
2. Підтримувати рівновагу між теоретичними знаннями та практичним застосуванням;
3. Забезпечити зворотний зв’язок після кожної вправи;
4. Використовувати сучасні технології (мультимедіа, симулятори) для реалістичності.

Подібні вправи дадуть змогу інтегрувати активні методи у процес навчання, підвищуючи ефективність підготовки курсантів факультету логістики Національної академії Національної гвардії України.

Активні методи навчання, які спонукають здобувачів вищої освіти до продукування власних думок, аргументованого захисту своїх ідей, формують позитивне ставлення до навчального матеріалу, мотивують до засвоєння нових знань і сприяють розвитку професійно-комунікативних навичок. Особливо це важливо для офіцерів Національної гвардії України, які, окрім професійної компетентності, мають бути здатними до ефективної комунікації, лідерства і командної роботи. Таким чином, творчі проекти стають невід'ємною частиною методичних підходів, які варто враховувати у розробці освітніх програм, спрямованих на підтримку ефективного навчання.

Творчі завдання не лише стимулюють навчальну активність курсантів, але й сприяють формуванню ключових компетентностей: критичного мислення, адаптивності, відповідальності й креативності. Наприклад, рольові ігри або моделювання реальних логістичних сценаріїв дають змогу здобувачам вищої освіти проявити свої знання та навички в умовах, наближених до практичних. Такі завдання спонукають курсантів аналізувати складні ситуації, пропонувати альтернативні рішення, працювати в команді й обґрунтовувати свої пропозиції.

Крім того, завдання, у яких курсанти можуть реалізувати свій творчий потенціал і власний підхід до вирішення поставлених завдань, створюють додаткову мотивацію. Наприклад, розробка командних проектів із логістичного забезпечення в умовах обмежених ресурсів чи репрезентація інноваційних рішень для оптимізації постачання потребують високого рівня підготовки, творчого підходу та глибокого розуміння предмета. Це дає змогу їм відчути власну значущість у колективі, підвищує їхній інтерес до теми й формує впевненість у власних силах.

Отже, активні методи навчання і творчі проекти є ефективними інструментами для формування професійної компетентності офіцерів, забезпечуючи інтеграцію теорії та практики, розвиток лідерських якостей, комунікативних навичок і впевненості у вирішенні професійних завдань. Такий підхід сприяє підготовці конкурентноспроможних фахівців, здатних адаптуватися до сучасних викликів у військовій сфері.

Приклади творчих завдань (проектів), спрямованих на розвиток комунікативних здібностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України:

1. Ділова гра "Дискусія". Тема: "Навчання й обмін досвідом організації логістичного забезпечення в умовах польових операцій". Учасники: командир групи, командири відділень, інші курсанти групи. Опис: запрошені фахівці (офіцери групи логістики) діляться практичним досвідом щодо забезпечення військових операцій. Курсанти дискутують щодо ефективності запропонованих рішень, пропонують свої ідеї з логістичного забезпечення. Мета: розвинути навички аналізу складних логістичних завдань, аргументації та представлення пропозицій.

2. Ділова гра "Мозковий штурм". Тема: "Як оптимізувати процеси доставки матеріально-технічних ресурсів у складних умовах". Опис: курсанти працюють у командах і пропонують ідеї з покращення логістичних процесів (шляхи

безперебійного забезпечення, скорочення часу доставки, зменшення витрат тощо). Кожна група репрезентує свої пропозиції. Мета: розвинути креативне мислення, здатність генерувати рішення у стресових умовах.

3. Нарада "Планування логістичної підтримки". Тема: "Організація логістичного забезпечення особового складу під час навчань". Опис: обрати голову (керівника наради); розробити порядок денний (включити ключові питання логістичного забезпечення: харчування, транспорт, постачання). Дібрати відповідну інформацію (статистику потреб, ресурсів). Визначити запрошених фахівців (офіцери групи логістики з відповідним досвідом). Обговорити питання, ухвалити рішення шляхом голосування, довести завдання до виконавців. Мета: розвинути організаційні й управлінські навички.

4. Збори "Аналіз навчально-виховного процесу". Тема: "Підбиття підсумків ефективності навчання логістичних методів і дисципліни підрозділу". Опис: обрати голову зборів; визначити доповідачів (курсантів, які підготують аналіз навчальних завдань); обговорити успіхи й труднощі навчального процесу. Ухвалити колективне рішення щодо шляхів удосконалення (підвищення дисципліни, покращення методів навчання). Мета: розвинути навички аналізу, підбиття підсумків та ухвалення групових рішень.

Рекомендації щодо проведення ефективних нарад (розробляють здобувачі вищої освіти, викладач упорядковує висловлені міркування):

- 1) чітко визначати мету і порядок денний наради;
- 2) складати список ключових питань, які потребують обговорення;
- 3) залучати до участі компетентних фахівців;
- 4) забезпечувати відкритий обмін думками та повагу до позицій усіх учасників;
- 5) використовувати чіткі критерії для ухвалення рішень;
- 6) підсумовувати результати та доводити завдання до виконавців.

Отже, застосування активних методів навчання, зокрема імітаційних ігрових і неігрових засобів, є ефективним інструментом підвищення якості професійної підготовки курсантів факультету логістики. Використання таких методів сприяє формуванню у курсантів необхідних професійних компетентностей, розвитку критичного мислення, здатності до ухвалення рішень у нестандартних умовах та інтеграції теоретичних знань з практичними навичками. Дослідження показало, що активні методи навчання підвищують мотивацію до навчання, формують комунікативні та командні навички, а також готовність до виконання завдань у реальних професійних умовах.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на:

- 1) розробку більш детальних рекомендацій щодо інтеграції ігрових методів у навчальні програми факультету логістики;
- 2) вивчення впливу використання активних методів навчання на розвиток конкретних компетентностей, таких як стратегічне мислення й управлінські навички;
- 3) розширення дослідження на інші спеціалізації у військових закладах вищої освіти для вивчення можливостей універсалізації підходів;

4) аналіз довгострокового впливу активних методів на професійну діяльність випускників через моніторинг їхньої успішності у виконанні службових обов'язків;

5) розробку інноваційних імітаційних технологій, що враховують сучасні вимоги до військово-логістичної діяльності, зокрема із залученням цифрових технологій.

Використана література :

1. Вахрушева Т. Ю. Теоретичні аспекти активних методів навчання. URL : <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-03/08vtyaml.pdf?form=MG0AV3>
2. Ільченко О. А. Культура академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі здобувачів вищої освіти: досвід Національної академії Національної гвардії України. The history of formation and modern development of pedagogy and psychology : collective monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. P. 134-157. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-7>
3. Литовченко І. М. Особливості андрагогічної моделі навчання за М. Ноулзом. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2011, № 4-5. С. 172-181. URL : <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e125bd45-f6f3-435d-9988-4cb5a37e586b/content>
4. Навчання через досвід: як застосувати на практиці. URL : <https://capital360.com.ua/samorozyvotok/navchannia-cherez-dosvid-iak-zastosuvaty-na-praktytsi>
5. Хома Т. В. Активні методи навчання в педагогіці вищої школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. пр. наук. / [редкол. : А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 69. Т. 3. С. 149-152. DOI : <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-3.30>

References :

1. Vakhrusheva T. Yu. Teoretychni aspekty aktyvnykh metodiv navchannia [Theoretical aspects of active learning methods]. URL : <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-03/08vtyaml.pdf?form=MG0AV3> [in Ukrainian].
2. Ilchenko O. A. (2022). Kultura akademichnoi dobrochesnosti v osvitno-naukovomu prostori zdobuvachiv vyshchoi osvity: dosvid Natsionalnoi akademii Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Culture of academic integrity in the educational and scientific space of higher education seekers: experience of the National Academy of the National Guard of Ukraine]. The history of formation and modern development of pedagogy and psychology: collective monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”. P. 134-157. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-7> [in Ukrainian].
3. Lytovchenko I. M. (2011). Osoblyvosti andrahogichnoi modeli navchannia za M. Noulzom [Peculiarities of the andragogical model of learning by M. Knowles]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, № 4-5, P. 172-181. URL : <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e125bd45-f6f3-435d-9988-4cb5a37e586b/content> [in Ukrainian].
4. Navchannia cherez dosvid: yak zastosuvaty na praktytsi [Learning through experience: how to apply it in practice]. URL : <https://capital360.com.ua/samorozyvotok/navchannia-cherez-dosvid-iak-zastosuvaty-na-praktytsi> [in Ukrainian].
5. Khoma T. V. (2020). Aktyvni metody navchannia v pedahohitsi vyshchoi shkoly [Active learning methods in higher school pedagogy]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh* : zb. pr. nauk. / [redkol. : A. V. Sushchenko (holov. red.) ta in.]. Zaporizhzhia : KPU. Vyp. 69. T. 3. S. 149-152. DOI : <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-3.30> [in Ukrainian].

V. BOZHENKO. Active learning methods in the educational continuum of cadets of the logistics faculty of the National academy of the National guard of Ukraine.

The article analyzes active learning methods as a key component in the preparation of higher education seekers at the Logistics Faculty of the National Academy of the National Guard of Ukraine. Special attention is paid to simulation-based gaming and non-gaming tools, which foster the integration of theoretical knowledge and practical skills, the development of critical thinking, the making of managerial decisions under challenging conditions, and adaptation to dynamic professional

challenges. This study highlights the problem of insufficient use of active learning methods in the current system of officer training, thus emphasizing the need for modernization of educational programs.

Modern trends in the implementation of simulation tools in higher education, particularly in military institutions, are examined, taking into account the specific tasks faced by officers engaged in logistics support. The application of these methods facilitates the development of competencies essential for meeting the material, technical, informational, and transportation needs of the National Guard of Ukraine. The benefits of active learning are identified, including its ability to enhance material comprehension, increase cadets' motivation for learning, and prepare them for real-world professional scenarios.

The article offers recommendations for improving the educational programs of the Logistics Faculty by incorporating active learning methods such as simulation games, case studies, scenario modeling, and the analysis of non-standard tasks. It is noted that the systematic use of active methods contributes to the effective preparation of cadets, ensuring their readiness to perform functional tasks in the dynamic conditions of military service. The research results hold practical significance for enhancing the quality of higher military education and fostering competitive professionals.

Keywords: active learning methods, simulation tools, gaming methods, non-gaming methods, educational continuum, cadets of the Logistics Faculty, National Academy of the National Guard of Ukraine, professional training, critical thinking, higher military education.